

šolskem letu začeti s slovnico, v tretjem in četrtem toliko zemljepisja itd.!

5. Šola je premalo praktična; čitanje, pisanje in računanje se premalo vadi, vsa šola pa ni tako urejena, da bi pripravljala ob enem na praktične razmere po mestih, po kmetih.

6. Na izobrazbo učiteljev bi se moralo skrbneje gledati; v pripravnico, če se še sploh nahaja pri učiteljski, sme vstopiti vse, kar se oglasi, kakšen je potem pouk; vzgojeslovje z dušeslovjem že v drugem letu itd.

7. Metoda, po kateri se v ljudski šoli poučuje, v splošnem ni mnogo vredna, ker otroka ne vzgaja k samostalnosti; vedno da bi ga s prašanji cukal; ko ga pa prepustiš samemu sebi, pa nič ne ve.

8. Šola razmerno preveč stane, mnogo več, nego je vredna. Leta 1848. hodilo je v Avstriji v ljudsko šolo 1,425.000, leta 1875. 2,150.000, leta 1896. 3,400.000 otrok; stala pa je leta 1848. 2,800.000 gld., leta 1875. 9,000.000 gld., leta 1896. 45,000.000 gld.; leta 1896. bilo je ne celo trikrat toliko otrok ko leta 1848., stala pa je šola 16krat več.

9. Šola nima šibe strahovalke. Star pregovor pravi: »Šiba novo mašo poje,« in kar pravijo pregovori, to dokazovala je izkušnja sto in sto let, da je neoporečna čista resnica. In Slomšek, najboljši in najmodrejši oče slovenskega naroda in dece posebej, je djal: »Šiba naj otroke modro strahuje, potem se mladeniču palice bati treba ne bo, in tudi moža ptuja vrata po petah tolkla ne bodo.« Samoumevno, da zahtevamo le zmerno in pravično rabo šibe v šoli.

In 10. S šolo in učiteljem veleva jih premnogo, a prijateljev premalo. Vsak, ki tudi ne sedi v tem ali unem šolskem svetu, najde tu prelahko podpore, če gre nad šolo ali učitelja, čisto gotovo pa (in to z ozirom na naše kraje), če je šolski svet po večini nemčurski, in se rovar poteguje za nemško korist. Tako je šola v splošnem postala torišče za politične in druge strasti raznih pustolovcev, največje takšnih, ki z ničim drugim komandirati nimajo.

Ob tridesetletnici sedanjih šolskih zakonov ne moremo izraziti primernejše želje, nego da se kmalu nadomestijo z drugimi boljšimi, ki se bodo več ozirali na krščanske in praktične potrebe mladih državljanov.

Zakaj in kako se nam je treba združiti?

II. Kako tone obrtništvo.

Delavec je že nemanič, a obrt se pogreza bolj in bolj v nemaništvo (proletariat).

sv. kraje, zato hočemo vsaj v duhu obiskati cerkev Božjega groba in si živo predstaviti njeno podobo. Ta cerkev stoji ravno vrh Kalvarije; nekdanj so bili tam vrti in rodovitna zemlja, a dandanes je ves okraj s hišami pozidan; nekatere stavbe so celo k cerkvi prizidane in zato ni mogoče okoli nje iti in si je od zunaj ogledati. Površje kalvarijskega hriba, kolikor ga obsega cerkev Božjega groba, je seveda vzravnano in plano; samo dve skali še molita iz zemlje, kakor v starih časih in sicer velika pečina, na kateri so križi stali, druga pa manjša, v kateri je Božji grob. Zato je v tej cerkvi pravzaprav dvoje nadstropij ali razločujejo se 3 deli; srednji in največi, v katerem je kapela Božjega groba; zgornji na najvišji Kalvarijski skali, ki se navadno imenuje Golgota, in slednjič spodnji, ali podzemeljski, kjer je kapela sv. Helene. Že iz tega je razvidno, da cerkev Božjega groba ni taka, kakoršne so navadno naše farne cerkve in podružnice; stolpa pri cerkvi ni; nekdanj je bil, pa so ga podrli neverniki; tudi velikih vrat ni tam, kjer bi jih mi pričakovali, in je sploh pri celi cerkvi le eden vhod, namreč od južne strani. Tukaj pred cerkvijo nahaja se tudi precej velik, s kamenitim tlakom pokrit trg, na katerem prodajajo različni tržci rožne vence in razne druge stvari, a tem prostoru

Pred kakima dvema tjednoma je slikal na občnem zboru dunajske črčevljarske zadruge nje načelnik Bica žalostno hiranje rokodelstva: kako mnogokrat predelajo cele noči, da se kolikor toliko prestradajo; če se razmerje v kratkem ne vzboljša, propadejo v nemnogh letih vsi črčevljari. Tožil je, da vlada ničesar ne stori v njih prospeh. To zadnje je rečeno nekoliko prehudo. Poslednji čas je vlada razno-kaj poskusila, da bi podprla mal obrt v groznem boji njegovem za »bitje alj nebitje«. Skrbi za boljšo strokovno izobrazbo z mojsterskim in strokovnim poukom ter z vedno maloobrtnej razstavo na Dunaji in obdronimi razstavami po drugih krajih; daje za drugam stroje in razna pomagala ali na posodo ali pa na izčasbo (da jih izplačujejo v malih obrokih); nastaviti se trudi tudi učitelje potovalnike, da bi s kraja v kraj poučevali rokodelce v spretnosti. Prizadeva se tudi priskrbeti jim surovinskih in prodajalnih skladišč, kjer bi vkupno in cenejše kupovali surovine in vkupno in lažje prodajali svoje izdelke. Kajpada je vse to samo polovičarsko; toda korenito pomagati je mogoče samo, če se izpremeni celo sedanje gospodarstveno stalo. A tega se dosedaj vsi imenitniki in ugledniki bojé. Mnogi žele, da se splošno raztegne, tudi na tvorničarje, obrtno usposobilo; toda v sedanjih razmerah, ko stiska ves svet kruto tekmarstvo, bi to samo za sebe imelo malo uspeha, z druge stani bi pa vzela prav mnogim delavcem kruh izpred ust. Tudi prisilne zadruge, ki so se ne še davno uvele, ne vzmorejo dosti. Bavarec Paulus, ki je bil poslan proučevati jih, pravi svojim krajanom naravnost: Ne pričakujte mnogo dobrega od takih obveznih zadrug; ne prinašajo kaj posebnega. Poleg njih in preko njih so se ustanovila svobodna zdruštva, katera uspevajo bolje. Tako je osnovalo n. pr. 40 graških črčevljarjev skupno nakupovalnico, da jim nakupuje na debelo usnje in druge njih potrebščine, a oni v njej dobivajo vse to ceneje in boljše. Take osrednje nakupovalnice in prodajalnice, kjer bi skupno prodajali svoje proizvode, nasvetavam prav odločno, posebno v Celji in Mariboru, za vsak obrt posebej, in za vse obrtnike celega okrožja. Vlada jih bo, kakor jih drugod, gotovo rada podpirala s precejšnjimi podporami: Človek obrača, Bog obrne; a Bog ne obrne (in vlada še menj), če človek ne obrača.

Toda zasegal sem že nekoliko prenaprej. Kako gre sedaj rokodelcem?

Šajher piše v že omenjeni knjigi str. 51 o nekem poštemem črčevljariju: Dve tesni sobici ima za stanovanje in delavnico in kuhinjo ob enem. Dela za nekega oblekárničarja (prodajalničarja obleke); trdi, da prodaja

je vsak dan videti ljudi vsake vrste, vsakega stanu in vsake barve v najčudnejših nošah; tu se bližajo Božjemu grobu zastopniki menda vsake narodnosti in vsake vere celega sveta; najbolj hudo gledali so nas avstrijske katoličane krivoverski popi. — Čegava pa je cerkev Božjega groba, ali ni naša? Ne; žalibog, da ni katoliška, ampak — turška in zato vidiš v njej svojo pobožnost opravljati razne krivoverce, kakor tudi muhamedane s svojim fesom ali turbanom na glavi; mi katoličani ali latinci, kakor nas tam imenujejo, imamo v svoji oblasti le nekatere kapelice; pri Božjem grobu so pa določene ure, kedaj smejo tam maševati ali katoliški duhovniki ali ruski ali armenski itd.

Kdo in kedaj je to cerkev postavil? Brezbožni rimski cesar Hadrian je Kalvarijo kristjanom vzel in na njenem vrhu sezidal pagansk tempel neki boginji na čast; Božji grob pa je dal zasuti, da bi kristjani ne vedeli več, kje so ti tako sveti kraji. A cesar Konstantin v 4. stoletju je tisti tempel razdejel in tudi Gospodov grob zopet našel; bil je v zemlji skrit in pokrit, pa celo nepoškodovan; postaviti je dal potem okoli Božjega groba krasno okroglo cerkev, kakršni pravimo rotunda in od katere se še temeljni zidovi dandanes nahajajo. V 12. stoletju dostavili so križarji na vzhodni strani

on svoje izdelke mnogo bolje nego njegovi tovariši, ker se njegovo obuvalo razpečava posebno izbirčnim odjemalcem. Plačuje 12. gld. stanovnine na mesec. Oženjen je, ima štiri otroke in tri vajence. Vseh teh devet oseb prebiva in spi v teh dveh ozkih izbicah Hranijo se takole: Zjutraj dve deki prave in šest dek nadomestne kave in 12 dek sladkorja — stane 13 kr.; opoludne: ravno tisto, za malico: isto; zvečer jedno kilo krompirja in večasih za poboljšek: za 10 kr. klobase. Vsak dan se pripojé za 30 kr. mleka in kruha. Vsako nedeljo, če je mogoče, se kupi tudi $\frac{7}{10}$ do jedne kile mesa. Vseh devet oseb tedaj zajé na dan — na dragem Dunaju! — samo jeden goldinar. Več ne smejo, da zmagajo stanovnino, davek, obleko itd. In njemu se še dobro plačuje, kakor sam zatrjuje, kako se godi še le drugim! Delajo od ranega jutra do poznega večera, in mnogokrat mora dvajstletna njegova hčerka tudi maličiti se pri sivalnici do kasne polnoči! Vsi trije vajenci spé v jednej postelji! Živé tedaj vsi do malega ob samej slabotnej kavi. Drugega izkuhati gospodinja niti ne utagne, ker mora celi Božji dan možu pomagati, ni minute preveč ne sme zamuditi, da še tako gre, kakor gre.

Tkalec na deželi zasluži mnogokod samo po največ 120 gld., mnogokrat samo 60—90 gld. na leto. Kako preživlja sebe in svoje! Kako oblači?!

Čital sem v »Vaterlandu« l. 1890, kako je preiskoval tedanji poročevalec obrtnega odseka, Ebenhoch, razmere rokodelske in kaj je našel. Pretreslo me je vsega. Pripoveduje: Vstopimo v snažno, pa ubožno sobo, ki je ob enem delavnica. Mojster, razmeroma še mlad, sedi ob trhlej mizi. Na pol oslèpel je od dela in pač tudi od solz, ki mu jih iztiska siroččina njegove družine. Ima dva otoka. Stanovnine na mesec plačuje 12 gld., zasluži pa na teden povprek 5—6 gld. Ima tedaj bornih 10 gld. na celi mesec za vso družino za hrano, obleko in vse drugo! Mnogokedaj je tudi brez dela. Otročka se presrečno ozirata v očeta — ne vesta še siromačka, kako sirotna da sta.

Drug črčevljari ima jedno sobo, kjer stanuje on z ženo in petimi otročiči, in jedno izbico, kamor mu hodijo za malo plačilo drugi siromaki samo prenočevati. Ozki hodnik mu je za kuhinjo. Plačuje stanovnine na mesec 11 gld. in pol. Zasluži povprek 4—5 gld. na teden. Žena krošnjari s prestami. Če néma dela, kakor se zgodi mnogokrat, prisluži tudi on nekaj malega z istim prodajanjem. Šivalni stroj je že davno moral prodati. Hrana: opoludne se namaže nekoliko surovega masla na kos komisa; to jih mora preživeti do večera

lepo veliko cerkev s 3 ladijami, ki je obsegala 5 zadnjih postaj sv. križevega pota in ki še pravzaprav dandanes stoji; seveda ni več taka, kakor je bila v srednjem veku in jo je sploh težko spoznati za staro križarsko cerkev, ker se je mnogo predrugačilo in prizidalo; najbolj jo je oškodoval strašanski požar l. 1808, ko ji je ogenj vzel vso lepoto; od tega časa se posebno krivoverci šopirijo na tem mestu, ker so mnogo pomagali pri popravilu in pozidanju pogorele cerkve.

Ko vstopimo v cerkev Božjega groba, ponuja se nam takoj prav žalosten in za ves krščanski svet sramotilen prizor; hitro od vhoda na levo stran sedijo na vzvišenem tlaku muhamedanski vojaki, ki glasno kramljajo, tobak kadijo in kavo pijejo; to je turška straža, ki zjutraj ob 5. uri cerkev odpira, zvečer ob 7. uri pa zapira in ki skrbi, da se tam ne pripeti kakšen nered ali prepir; navadno le takrat poseže vmes, kedaj se med seboj stepejo — kristjani različnega veroizpovedanja. Romar se tu nehote spominja tistih rimskih vojakov, ki so stražili Zveličarjev grob. Nekaj stopinj pred nami zapazimo na tleh čez 2 m. dolg in čez 1 m. širok rdečkast kamen; mislili bi, da je tu žrč ali raka; a to je kamen maziljenja, ker zaznamlja kraj, kjer sta Jožef Arimat. in Nikodem mazilila telo Jezusovo. Večkrat je tu

Zvečer izkuha žena nekoliko rezancev ali kaj takega: to je jedina topla jed v celem dnevu.

Drug mojster ima ženo in osem otrok; sobo samo jedno. Šivalnico je že davno moral v silo prodati. Orodje mu leži prašno na tleh: ubožček že nekaj tjednov nema dela; vrh tega je na pol oslepel. Žena si nekaj pripere. Jedna hči in jeden sin že delavčujeta in dajeta svojo dnino staršem. Topla jed jim je redka prikazen. S surovim maslom namazan komis in ostanki, ki jih jim prinašajo usmiljene kuharice, to je vsa njih hrana. Bridko jokaje sta se pritoževala siromaka, da niju sin, jedina njih podpora, mora vinotoka k vojakom? Kako bode se le potem? In tako gre večini črevljarijev (in tudi drugim obrtnikom). Vkljub ubožstvu in ogroznej bedi človeku dobro dene snaznost, ki je povsod. In tudi vere še neso izgubili. Križé, podobe Matere Božje in moleki se vidijo povsod. In sočutje jim je tak dobro dejalo. Vsi so imeli solze v očeh. Svoj živ dan ne bom pozabil te strašne siróščine. »In od kedaj vam gre tako slabo, ljubi ljudje?« »Natančno se lahko določi dan: odkar so se zasnovale črevljarnice in prodajalničarji na veliko ponujajo slabo in zato ceno svoje blago«.

Da, velevršila in velike tekmarnice izpodnikajo rokodelcem tla. Velevršila (vêlike tvornice) vse izdelujejo s stroji, mnogo hitreje, mnogo ceneje, pa še mnogo bolj slabeje. Z njimi v zvezi so pa velike prodajalnice, katere njih dobrovidno pa slabovredno blago zaradi tega morejo prodajati tak ceno, da rokodelca ne more z njimi tekmariti (konkurirati): ne izplača se mu več delo; tudi bolj in bolj izgublja delo, ker kupniki (»kunti«) kupujejo rajši — nekaj zaradi ubožnosti nekaj zaradi nevednosti — prej označeno narejeno robo, nego da bi naročali pri obrtnikih sami sebi v škodo. Vem za tovariša, ki je kupil v takej zalogi na Dunaji lepovidne a zanične črevlje samo za kaka dva forinta; pa komaj dva ali tri tjedne jih je nosil, pa so bili zbiti do konca: niti zašiti se niso več dali.

Po naših krajih obrtnikom tolika sila še ni; vendar se jim godi tudi hudo. Pojdi sam malo krog njih in povprašuj: slišal boš same tožbe in sicer pravične tožbe. In njih položaj bolj in bolj nazaduje. In vendar pri nas še ni doslej mnogo tistega tekmarstva z veleobrtom; kaj bode se le takrat, kedar jih pritisne tisto! In bojim se, da se to zgodi prav v kratkem; zakaj že prepregajo velikaši tudi pokrajinska mesta in deželo s pogubonosnimi prodajalnicami. Črevljarnica mōdlinška n. pr. ima že kakih poldrugsto prodajnic-podružnic po državi, Kraftova črevljarnica v Bregencu pa v samej malej deželici Predáreljskej čez

20. In jedna taka tekmarnica vzame posej in zaslužek tiste vrste rokodelcem v celem okolišu. In vsak stroj, ki zasvrči v veleobrtu, vgrabi kruh mnogim obrtnikom. In kako naglo se množé stroji! Avstrija je imela v industriji l. 1873. strojev za 336.000 konjskih sil, a l. 1888. že za 2,150.000! Bog vé, koliko se le dandenašnji. Obrtniki pa se drug za drugim utaplajo, znižbújejo (»deklasirajo«) se, to se pravi: padajo v nemaništvo (proletariat) in razmnožujejo delavstvo ter s tem še bolj manjšajo delavsko plačo, ko je njih ponuj večji in večji; zakaj čim več delavcev se ponuja, tem manjša plača se jim daje. Na Nemškem se je n. pr. znižalo število rokodelskih ljudij v sedmih letih za tri odstotke. Takih ljudij štejejo na Nemškem 6 milijonov; kak polom bi navstal, če tolika množica izgubi kruh! In mnogi družboslovci obetajo vsem malim obrtnikom že gotovo pogubo; samo za nekatera mala dela, n. pr. za kopanje bi ga še kaj malega ostalo. Teh napovednikov obečanja se pač ne bodo nikedar izpolnila; vendar so nekatere vrste rokodelstva pač za zmirom že ukončané in mrtve, n. pr. tkalstvo; in če bi slo tako dalje kakor sedaj, poginol bi res prej ali slej ves mali obrt.

Zelo tlačí obrtnike to, da težko dobodo cenega posojila, sami pa morajo čakati prav mnogokrat dolgo časa svojega plačila. Nemalo rokodelcev, ki jim je tvornica vzela delo in kruh, se izkuša ohraniti s tem, da domáči. O tem domačenji še nekoliko prihodnjíč!

J. M. Kržišnik.

Jezikovno vprašanje.

Vedno bolj gotovo se zatrjuje, da misli grof Thun odpraviti sedanje zmedene jezikovne razmere na Českem z nekim čudotvornim jezikovnim zakonom. Mogoče, da se mu posreči napraviti mir na severu. Kaj pa bo z jugom? Tudi tukaj še vedno divjajo narodni boji ter jemljejo duševne in gmotne moči sosednim si narodom. Mi bi prosili, da slovenski poslanci odločno zahtevajo od grofa Thuna, naj uredi tudi na jugu jezikovne razmere, toda mi tega ne storimo, ker vemo, da se naši poslanci bojijo prititi iz večine v opozicijo . . .

Poučujte narod!

Zopet se začenja razvijati društveno življenje. Veselica za veselico se vrši po naši zemlji. Trezni in delavni rodoljubi naj storijo pravočasno svojo dolžnost, da dajo tem veselicam tudi višji pomen. Ne smela bi se prirediti nobena veselica, kjer ni v programu

tudi kak poučen, izobraževalen govor. Somišljeniki, odpirajte ob takih prilikah oči svojim rojakom, kažite jim naše slabo gospodarstveno stanje ter jih navdušujte za krščansko-socijalne zadružne ideje, kažite jim v prijateljskih pogovorih tudi naše nezdrave politične razmere, kako nas stajarski Nemci le izsesavajajo ter jih pridobivajte za samostalno upravo spodnještajarskih Slovencev. Izobrazujmo, poučujmo narod in nobena sovražna sila nas ne bo zmogla.

Naši prijatelji na Kranjskem.

Ni ga Slovenca, ki bi ne bil prepričan o veliki važnosti društva »Naša straža«; tako bi človek mislil, ali v resnici je drugače. Poslanec katoliške stranke je v jedni zadnjih sej kranjskega deželnege zbora predlagal, naj se podari temu za obmejne Slovence toli imenitnemu in doslej še šibkemu društvu 1000 gld. podpore; zares, potrebovalo bi društvo tega denarja kakor riba vode. Ali liberalni Slovenci — ne, imena »Slovenci« niso vredni, ampak »liberalci v slovenski koži« naj se imenujejo — so glasovali zoper ta predlog, z njimi vred seveda tudi Nemci, njih tajni prijatelji, in predlog je padel. Društvu »Naša straža« je združena večina dovolila le 100 gld. Ali se zdaj še tudi ne bodo temu in onemu odprle oči, spoznavšemu, da so »liberalni Slovenci« na Kranjskem politični sleparji in izdajalci slovenskega naroda?

Primorski Slovenci.

Človek bi mislil, da se bo Thunovo ministerstvo vsaj nekoliko bolj oziralo na Jugoslovane nego prejšnja ministerstva, toda temu ni tako, pod Thunovim ministerstvom se godi Jugoslovanom še slabše kot kdaj prej. Posebno na slabo so se obrnile razmere na Primorskem. Sedanji primorski namestnik, nemški grof Goess bolj prezira Slovane nego njegov prednik, Italijan Rinaldini. V Gorici je nastavljal deželnim glavarjem dr. Pajerja, ki javno žali slovenske tirjatve, v Trstu gleda mirnim očesom župana dr. Dompierija, ki ne da po fakinaži razžaljenim slovenskim poslancem nobenega zadoščenja, a na Istrskem izjavlja, da mu je vseeno, kje da zboruje deželni zbor, magari tudi v mestu, ki bo slovenske poslance zopet surovo napadalo. Ni čudo torej, da Primorci doma nočejo v deželne zборе, a od državnih poslancev zahtevajo, da gredo v opozicijo.

videti, kako Rusi in Armenci ob tem kamenu merijo platno, iz katerega si bodo napravili mrtvaško oblačilo; to je sicer lepa navada, pa boljše je vendar, če je človek tudi znotraj v svoji duši Jezusu podoben. Vedno klečijo verniki okoli tega kamena in ga poljubljajo, ker tu je 13. postaja križevega pota; zato ga tudi razsvitljujejo ves dan luči na velikih svetilnikih.

Ako gremo od tod kakih 8 korakov na levo proti zapadu in potem še toliko proti severu, smo pred Božjim grobom. Kakor se pogosto nahaja v romarskih cerkvah na pr. v Loretu, v Marijinem Celju itd. v sredi cerkve še posebna kapela, tako je tudi tukaj kapela Božjega groba na sredi neke z visokimi stebri podprte okrogle stavbe, katero pokriva velikanska kupola. Na spredni strani je kapela okrašena z mnogimi hudobami in gorečimi svetilnicami, pa oltarja tam ni, ampak samo vhod; pride se najprej v tako zvano angeljsko kapelo, ki je lepo razsvetljena, drugače pa celo prazna; le kos tistega kamena shranjuje se tam, ki je bil pred Kristusovim grobom; zdaj se pa mora človek globoko pripogniti in skloniti, da pride v pravo grobovo votlino, katero vedno razsvetljuje 43 luči; tu je na severni strani v skalo vsekan Božji grob, od zunaj preoblečen z dragim mramorjem in tudi zgoraj pokrit s

kamenito ploščo. To je torej tisti znameniti kraj, ki je tolike važnosti za sv. krščansko vero; kajti, če Kristus ni vstal, prazna je potem naša pridiga, pa prazna je tudi vera vaša in še ste v svojih grehah, piše sveti Pavel Korinčanom. Gotovo le tisti je pravi Odrašenik, ki je tudi smrt in grob premagal in ki je zmagovito in častito od smrti vstal. Karih 20 stopinj zadej za Božjim grobom je v cerkveni steni pokopan Jožef Arimatejski, ki je velikodušno prepustil svoj grob Jezusu, ki ni imel ne svoje lastne hiše v življenju, tako tudi ne po smrti svojega lastnega groba.

Od Božjega groba naprej proti severu je katolišk oltar sv. Marije Magdalene, kjer se je tej veliki spokornici prikazal Jezus po svojem vstajenju. Če stopimo še malo naprej, pridemo v frančiškansko kapelo ali v katoliško cerkvico s 3 oltarji. V celi veliki cerkvi Božjega groba je samo tukaj Jezus pričujoč v Najsvetejšem zakramentu; tu opravljajo varuhi Božjega groba, oo. frančiškani svojo redno službo Božjo in svoje molitve. Tu in sicer na levem stranskem oltarju se shranjuje polovica tistega stebra, na katerega je bil privezan Zveličar, ko so ga neusmiljeno bičali; smel sem se tega stebra z roko dotakniti, kar ne vem če se še je kateremu drugemu izmed naših romarjev posrečilo. Tej kapeli je prizidan silno borni in mali fran-

čiškanski samostan in pa zakristija ali žagred.

V severni ladiji križarske cerkve nahajajo se ta-le svetišča: Gospodova ječa, ker so tam Jezusa vjetega stražili, predno so ga križali; 2) Kapela sv. Longina, ki je s sulico prebodel stran Jezusovo in je pozneje tukaj živel kot spokornik in samotar; in 3) kapela, ki zaznamlja kraj, kjer so si rimski vojaki razdelili Jezusova oblačila. Na vzhodni strani cerkve Božjega groba so vrata in doli po stopnicah se pride v podzemeljsko kapelo sv. Helene, ki pa ni naša, ampak abesinska; pač je pa katoliška kapela najdenja svetega križa, ki je še bolj globoko v zemlji in je torej zopet treba po stopnicah navzdol iti; tukaj je nekaj bil vodnjak, v katerega so bili neverniki vrgli Kristusov križ, sulico in žreblje; a v 4. stoletju je pobožna cesarica Helena te sv. reči zopet našla; oo. frančiškani mašujejo tu vsaki dan in tudi mi smo imeli pri oltarju sv. Helene slovesno službo Božjo drugi dan po prihodu v Jeruzalem. — Ako gremo zdaj nazaj proti Božjemu grobu, pa ne na desni strani, ampak skoz južno ladijo, pridemo najprej do kapele zasramovanja, kjer se shranjuje tisti steber na katerem je Jezus sedel, ko so ga s trnjem kronali, s trstiko po glavi bili in ga še drugače zasramovali. Preostaja nam še zdaj, da obiščemo Golgato, (ki je od cerkvenega vhoda